

Ars Transilvaniae, primul periodic editat de finăru Institut de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca, este o revistă de istoria artei medievale care își propune, după cum ne precizează Cuvîntul înainte, să continue o bogată tradiție transilvană de cercetare în domeniu, publicind studii și investigații de artă medievală românească sau europeană.

Sumarul revistei se deschide cu articolul lui Daniel Barbu, *Le regard et la raison. Approches esthétiques dans la culture roumaine du XVIII-ième siècle*, în care autorul face o incursiune în secolul al 18-lea românesc dintr-o perspectivă nouă — aceea a esteticului, pe care-l regăsește în «spiritul degajat de ansamblul de la Hurezi» dar și în gândirea unui Dimitrie Cantemir sau Samuil Micu.

De la istoria Mănăstirii Hurezi pornește și articolul Corinei Popa, dedicat unui cârturar din Cimpulung de la sfîrșitul secolului al XVII-lea. Este prezentat, și redescoperit de fapt ca personaj, arhimandritul Ioan, stareț al mănăstirii între 1692 și 1726, care dincolo de un bun gospodar se dovedește a fi fost și un om de mare cultură. Organizator al unei biblioteci remarcabil dotată pentru timpul său, arhimandritul Ioan se remarcă totodată prin activitatea sa literară, și prin aceea de coordonator sau inițiator al unor șantiere de arhitectură și pictură.

Studiul lui Marius Porumb, *La diffusion de l'art de l'époque de Brancovan en Transylvanie*, pune în evidență rolul pe care stilul brâncovenesc l-a avut în evoluția artei românești transilvănene din secolul al XVIII-lea. Influența sud-carpatică pătrunde fie prin intermediul ctitoriilor princiare, fie, după moartea lui Constantin Brâncoveanu, prin activitatea unor meșteri formați în mediul cultural efervescent al Țării Românești și se manifestă cu precădere în arhitectură și pictură.

În aceeași sferă a epocii brâncovenești se păstrează și articolul Violetei Barbu, *Scriptorii brâncovenești: Mitropolia Ungrovlahiei și cancelaria domnească*; se analizează minuțios cîteva manuscrise din această perioadă, din punct de vedere al tehnicii copierii și decorării, al hîrtiei și legăturilor întrebunțate. Mitropolia și cancelaria dom-

nească din București apar, în acest context, ca adevărate școli de copiere — scriptorii. Sînt prezentați, prin prisma operelor realizate, unii dintre cei mai importanți copişti și caligrafi ai epocii: Filotei, fiul agăi Jipa și Ierei Nicola — ultimul remarcîndu-se și prin calitățile sale de ilustrator.

Cornel Tatai-Baltă în articolul *Historiographie de la xylogravure roumaine (XVI-e—XIX-e siècles)* — face o analiză critică a lucrărilor referitoare la xilografură, evidențînd faptul că despre această artă s-a scris puțin și fără a se exploata numeroasele sale valențe tematice și interpretative.

David Zugravul de la Curtea de Argeș este personajul principal al articolului lui Aurel Chiriac, *Activitatea de iconar a lui David Zugravul în Bihor*. Autorul urmărește evoluția pictorului de biserici și icoane pe lemn, formarea sa în ambianța propice de la Curtea de Argeș, trecerea Carpaților și primele opere realizate în Transilvania, și, în sfîrșit, sosirea în Bihor, după 1750, într-un moment favorabil dezvoltării picturii românești.

Evoluția și trăsăturile barocului în Transilvania și Banat constituie subiectul a două interesante studii. Primul dintre acestea aparțin lui Nicolae Sabău și se referă la sculptura barocă, *Einführung in die Barocke Skulptur aus Siebenbürgen* — prilejuind autorului o serie de considerații asupra căilor de pătrundere și dezvoltare a acestui stil în Transilvania, asupra implicațiilor factorilor politici și social economici. Pe acest fundal urmează o fină analiză a unora dintre cele mai semnificative sculpturi baroce. Al doilea, semnat de Adriana Buzilă, *Arhitectura — oglindă a diferitelor mentalități bănățene din secolul al XVIII-lea* se ocupă de arhitectura barocă din Banat, a cărei evoluție este văzută din perspectiva particularităților acestui stil în zona respectivă — «o formă clasicizantă, complet diferită de cea a Transilvaniei sau Ungariei vecine». Autoarea urmărește pătrunderea barocului în Banat pe două nivele — ctitorii imperiale romano-catolice și arhitectura ecleziastică românească, în acest ultim caz stabilind două căi principale și trei etape cronologice.

Gheorghe Măndrescu, în *Observații privind dezvoltarea urbanistică a Bistriței medievale*, studiază evoluția orașului de la colonizarea sa de către sași, la începutul secolului al XIII-lea și pînă în secolul

al XVI-lea; evenimente istorice își găsesc poate cea mai bună reflectare în dezvoltarea urbanistică, orașul fiind, din acest punct de vedere, un veritabil model al orașului transilvănean medieval.

Jan Svanberg, cunoscut istoric de artă din Suedia, este prezent în numărul revistei cu un amplu studiu despre *Piatra de mormînt a reginei Caterina a Suediei din Mănăstirea Gughem*. Sculptura este analizată din perspectivă istorică, iconografică și stilistică. Reluînd opiniile anterioare formulate asupra stilului și autorului acestei pietre funerare, se demonstrează, pe baza unor analogii puse în discuție pentru prima dată, că momentul este opera unui meșter local în a cărei formație se împletesc tradiția franceză mai veche cu elemente cisterciene contemporane lui. Remarcabilă traducerea lui Mircea Iliescu care, prin sistemul de note, ne pune în temă cu personalitatea autorului și atrage atenția asupra similitudinii dintre concluziile lui Svanberg privind goticul incipient în Suedia — mult întîrziat față de cronologia absolută a acestui stil în Europa — și concluziile profesorului Vasile Drăguț, prilejuite de analiza stilului în care este construit ansamblul de la Cîrța.

În articolul lui András Kovács, *Castelul din Blaj la sfîrșitul secolului al XVII-lea*, se reconstituie pe baza unui plan din 1687 și a datelor de arhivă, imaginea vechiului castel ascuns astăzi sub modificările survenite în secolele XVIII și XX, cînd edificiul a fost transformat în palat mitropolitan. Concluziile autorului demonstrează că, sub această haină, se păstrează aproape intacte structura curiei realizată în 1535 și totodată importante elemente ale ansamblului din primele decenii ale secolului al XVII-lea.

Eugenia Greceanu readuce în discuție *Arhitectura Bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului* (pînă la sfîrșitul secolului al XVII-lea), sintetizînd principalele rezultate ale cercetărilor arheologice, istorice și de parament întreprinse între anii 1968—1974. Începînd din secolul XIV pe amplasamentul actual al lăcașului de cult au funcționat alte trei biserici ultima dintre acestea, de factură gotică, fiind demolată în 1740.

În studiul *Bisericele românești din districtul Hațeg pînă la 1700*, dr. Adrian A. Rusu își propune o concisă sinteză asupra edificiilor de cult din această zonă a Transilvaniei, sinteză bazată, în

mare măsură, pe rezultate ale cercetărilor întreprinse de autor în zonă. Studiul se axează pe lămurirea și fixarea unor probleme de ordin general: terminologie, cronologie, material de construcție, planimetrie, amenajarea interioarelor etc. Autorul concluzionează că istoria arhitecturii ecleziastice din Hațeg este «înainte de orice, o sumă de cazuri individuale, cu mixaje diferite de confesional, social și etnic».

Arheologia este și ea prezentă

în sumarul revistei prin raportul dr. Nicolae Edroiu asupra cercetărilor de la Mesteacă, Biserica ortodoxă română veche din Mesteacă-Brad, județul Hunedoara — raport arheologic 1983—1984. Săpăturile demonstrează faptul că biserica a fost ridicată la sfârșitul secolului al XVI-lea și a funcționat în secolele XVII-XVIII, fiind distrusă, prin incendiu, în jurul anului 1800.

Ultima parte a sumarului conține

o serie de recenzii: BCMI nr. 1—2 1990 (Daniela Gui); RMI, anul LIX nr. 1 (Dana Rus); Revista Muzeelor nr. 5 1990 (Daniela Gui) și Váradi Kötödékek, Budapest, 1989 (A. Rusu).

Alături de nivelul științific foarte ridicat al tuturor articolelor din sumar, sînt de apreciat și calitățile grafice ale revistei, începînd de la copertă și încheind cu ilustrațiile care însoțesc paginile scrise.

DANIELA MARCU